

มติชน

วันพฤหัสบดีที่ 18 สิงหาคม พุทธศักราช 2544

สงครามเคลือบเคลือบ ของสังคมไทย

วรากรณ์ สามโกเศศ

ภคินีศึกษาศาสตร์อาชน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ประวัติศาสตร์เตือนใจให้เราไม่คิดระแวงระวังมิให้
ความคิดเก่าๆ กลับมาทิ่มแทงอีก ถ้าย้อนกลับไป
พิจารณาช่วงเวลา 16 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้
ตกอยู่ในภวังค์ ของ "ความเคลือบเคลือบ" สองครั้งด้วยกัน
อย่างน่าสนใจ ครั้งแรกในยุคสมัย "ชาติชาย" และครั้ง
หลังในยุคสมัย "ทักษิณ" ทั้งสองครั้งมีลักษณะที่คล้าย
และแตกต่างกัน "เคลือบเคลือบ" ครั้งแรกมีบทเรียนสำหรับ
ครั้งที่สองอยู่ไม่น้อย

ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งที่น่าเชื่อถือได้ชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่าง
ระหว่างความเคลือบเคลือบทั้งสองครั้ง ท่านบอกว่า "ความ
เคลือบเคลือบ" ในครั้งแรก เป็นของผู้มีรายได้น้อยและปาน
กลางเป็นส่วนใหญ่ ส่วนความ "เคลือบเคลือบ" ในครั้งหลัง
นี้ ผู้มีรายได้น้อยปานกลางส่วนหนึ่งและมีรายได้น้อยจะเป็น
ส่วนใหญ่ของผู้ตกอยู่ในภวังค์

ขอเริ่มต้นที่ "ความเคลือบเคลือบ" ครั้งแรกก่อน ใน
เดือนกันยายน 2528 กลุ่มมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้
ประชุมที่โรงแรม PLAZA ในนิวยอร์ก และได้มีข้อตกลง
ตั้งที่เรียกกันว่า PLAZA ACCORD และหนึ่งในมตินั้น
ก็คือให้ญี่ปุ่นปรับค่าเงินให้แข็งขึ้นหนึ่งเท่าตัวเมื่อเทียบกับ
เหรียญสหรัฐ(จาก ¥280 ต่อหนึ่งเหรียญสหรัฐ เป็น
¥140) ซึ่งมตินี้ส่งผลอย่างสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจไทย

สมัยนั้นเป็นยุคของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น
นายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้ตัดสินใจที่สำคัญอันหนึ่งก็คือถึง
แม้เงินเยนจะมีค่าแข็งขึ้นหนึ่งเท่าตัว(ซึ่งจะทำให้สินค้า
และวัตถุดิบจากญี่ปุ่นมายังไทยมีราคาสูงขึ้นหนึ่งเท่าตัว
หากไทยไม่ปรับค่าเงินตาม) ก็ตาม แต่ไทยจะไม่ปรับค่า
เงินตามเงินเยน แต่จะรักษาค่าเงินคู่กับเหรียญสหรัฐ
เหมือนเดิม(กล่าวคือหนึ่งเหรียญสหรัฐ เท่ากับประมาณ
27 บาท) ดังนั้น อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเยนกับเงิน
ไทยเปลี่ยนไปจากเดิมคือ ¥100 เท่ากับ 10 บาท กลาย
เป็น ¥100 เท่ากับ 20 บาททันที ในขณะที่ค่าเงินเหรียญ
สหรัฐกับเงินไทยไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง

รถยนต์จากญี่ปุ่นรวมทั้งสินค้าอื่นๆ จากญี่ปุ่นแพงขึ้น
หนึ่งเท่าตัวในประเทศไทย เป็นผลเสียที่สำคัญแต่ไทย
กลับได้ประโยชน์เช่นกัน เพราะมูลค่าการส่งออกสินค้า
ไทยไปญี่ปุ่นที่มีสัดส่วนถึงร้อยละ 20 ของมูลค่าการส่ง
ออกทั้งหมดขยายตัวเหมือนติดปีกบิน และในเวลาต่อมา
เงินบาทไทยก็มีค่าอ่อนตัวหนึ่งเท่าตัวเมื่อเทียบกับเงิน
มาร์กที่เป็นสกุลสำคัญของการค้ากับยุโรป(จากหนึ่งมาร์ก
เท่ากับ 10 บาทเป็น 20 บาท) และมูลค่าการส่งออกของ
ไทยไปยุโรป(มีสัดส่วนร้อยละ 20 ของมูลค่าการส่งออก
ทั้งหมดเช่นเดียวกัน) ก็ขยายตัวอย่างมากเช่นกัน

การลดค่าเงินบาทโดยอัตโนมัติ เมื่อเทียบกับชนและ
มาร์กถึงหนึ่งเท่าตัวและมีผลต่อสัดส่วนการส่งออกถึงร้อยละ
40 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด และประกอบกับปัจจัย
อื่นที่หนุนแรง สนับสนุนๆ ก็หลายอย่างเช่นเช่น ทำให้ผลิตส่วน
เกินที่มียูโร เก่งผลดีไปทั่วทุกภาคส่วน ความสามารถ
ของภาคเอกชนไทย การปล่อยให้เกิดตลาดมีความเสรี
มากขึ้นในเรื่องอัตราดอกเบี้ย การผลิตและราคาน้ำมัน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นผู้นำของนายกรัฐมนตรีคือ

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ฯลฯ ส่งผลให้มูลค่าการส่ง
ออกขยายตัวสูงมาก(200,000 ล้านบาทในปี 2528 เพิ่ม
เป็น 800,000 ล้านบาท ในปี 2533) และเป็นจุดเริ่มต้น
ของโอมเมบดัมการส่งออกของไทยที่สูงถึงปีละ 10-15
เปอร์เซ็นต์ นับแต่นั้นมาจนถึงปี 2539 ก่อนเกิดวิกฤต
เศรษฐกิจ

ไม่เพียงแต่การส่งออกเท่านั้น ในช่วงเวลา 2528 ถึง
2533 นักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 2.2 ล้านคน
เป็น 5 ล้านคน(นำเงินตราต่างประเทศเพิ่มจาก 32,000
ล้านบาท เป็น 110,000 ล้านบาท) การลงทุนจากต่าง
ประเทศเพิ่มจาก 4,000 ล้านบาท เป็น 80,000 ล้าน
บาท และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คืออุตสาหกรรมขยายตัว
ของรายได้ครั้งใหญ่ในประเทศไทยอย่างไม่เคยมีมาก่อน

รายได้เฉลี่ยของคนไทยเพิ่มจาก 20,000 บาทต่อคน
ต่อปีในปี 2528 (คนกรุงบาทพมรายได้เฉลี่ยเป็นสามเท่า
ของรายได้เฉลี่ยของคนทั้งประเทศ) เป็น 40,000 บาท
ต่อคนในปี 2533 และอีก 5 ปีต่อมาเป็น 60,000 บาท
(ปัจจุบัน 80,000 บาท)

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้เริ่มอย่างเป็นทางการ
ใน พ.ศ.2529 และ 2530 ซึ่งเป็นท้ายสมัยของรัฐบาลพล
เอกเปรม และถือได้ว่าความมั่งมีของคนไทยที่เกิดขึ้นใน

ครั้งนั้นเป็นผลพวงของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกเปรมโดยแท้ อย่างไรก็ตาม “ความเคลิบเคลิ้ม” ครั้งแรกได้เกิดขึ้นในใจคนไทยอย่างจริงจัง เมื่อ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ในช่วงบวมสูงสุดของเศรษฐกิจไทยหลังจากที่ไมเมนคัมดังกล่าวได้เริ่มขึ้นก่อนหน้านี้

ยุค “ชาติชาย” เป็นยุคของ “ความเคลิบเคลิ้ม” ที่จะรวบอย่างรวบเร็วของทั้งคนก่อนข้างมีฐานะและมีรายได้สูง (“คนจนเล่นหอย คนรวยเล่นหุ้น นายทุนเล่นที่”) เป็นยุคของวัฒนธรรม “ล้มเหล่าน” หรือ “รวบรวบ” “มาว่า ย่า ย่า ไวไว” อาจเรียกได้ว่า เป็นยุคแห่งความหวังของคนรวย แบบที่ต้องการออกแรงน้อยที่สุด

สโลว์ไลฟ์ชีวิตส่วนตัวของพลเอกชาติชายที่สังคมเห็นว่าหรูหรา น่าสุขสบาย ได้กลายเป็นบรรทัดฐานในการวัดของคนมีฐานะ นโยบายของรัฐบาลมีส่วนช่วยส่งเสริมความฝันของประชาชน (“เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า” “โนพร็อบเพิล”) ถึงแม้ความฝันและความเคลิบเคลิ้มจะระลอกหายไปพักหนึ่งเมื่อมีเหตุการณ์รัฐฯ แต่ก็กลับมาเฟื่องฟูในเวลาต่อมา และรุนแรงยิ่งขึ้นในช่วงเวลาหลังการเปิด BIFB จนถึงวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540

“ความเคลิบเคลิ้ม” ครั้งแรกนี้เป็นของจริง เพราะได้เกิดขึ้นแล้ว มีคนรวยจริงเพิ่มขึ้นมากมาย (ไม่ว่าที่รักษาแชมป์ไว้ได้จำนวนมากว่าผู้ถูกน็อกเสียบแชมป์หรือไม่) ผู้ได้ประโยชน์มากที่สุดก็คือคนมีฐานะปานกลางขึ้นไป ในขณะที่ชาวไร่ชาวนา ผู้ให้แรงงานและผู้มีรายได้น้อยกว่าปานกลางส่วนใหญ่เฝ้ามองดูอยู่อย่างสนใจและได้รับประโยชน์ไปบ้าง

เมื่อมาถึงยุค “ทักษิณ” ถึงแม้การจัดตั้ง TAMC จะทำให้นายธนาคารขยับออก แต่นโยบายส่วนใหญ่ที่ออกมา ก็เป็นสิ่งที่เรียกว่า POPULIST ที่ตั้งใจเพื่อสร้าง “ความเคลิบเคลิ้ม” ให้แก่ผู้มีรายได้น้อยและชาวไร่ชาวนาไม่ว่าจะเป็นพักชำระหนี้เกษตรกร 3 ปี รักษา 30 บาททุกโรค กองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้าน สัญญา “ความจนหมดไปใน 10 ปี” “หนึ่งปีทุกอย่างจะดีจกนี้”

“ความเคลิบเคลิ้ม” ครั้งที่สองนี้ได้ครอบคลุมกว้างไกลไปถึงคนมีฐานะปานกลางส่วนใหญ่และบางส่วนของผู้มีฐานะด้วย เพราะความแปลกใหม่ของนโยบาย และ

สโลว์ไลฟ์ใจของนายกรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ดี ที่แตกต่างกว่าครั้งแรกก็คือ เป็นความเคลิบเคลิ้มที่จุดขึ้นโดยนโยบายพรรคไทยรักไทย ในขณะที่ครั้งที่แล้วถูกจุดขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นจริง เป็นรูปธรรมอย่างจับต้องได้

ความเคลิบเคลิ้มที่ถูกจุดขึ้นในครั้งนี้เป็นความฝันความปรารถนาที่เกิดจากความอิจฉาของนโยบายของพรรคการเมืองที่รัฐบาลปัจจุบันที่ทรงอำนาจยิ่งที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองของไทยต้องรับผิดชอบได้

ความ “เคลิบเคลิ้ม” ครั้งที่แล้วมีส่วนผลักดันให้เกิดภาวะฟองสบู่ครั้งใหญ่ ในเวลาต่อมาและนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจในที่สุด ความโลภโมโหสันและการขาดความพอดีมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ความฝันในครั้งนั้นจบสิ้นลงอย่างเจ็บปวดและเป็นความเคลิบเคลิ้มที่ไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรงเพราะมันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

ในครั้งนี้พรรคไทยรักไทย เป็นผู้จุดความเคลิบเคลิ้มโดยตรงอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบไปได้ ความปรารถนาดีของพรรคไทยรักไทยที่เสนอต่อประชาชนจะต้องเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในเวลาอันควร มิฉะนั้น จะเกิดปัญหาในอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างไปจาก “ความเคลิบเคลิ้ม” ครั้งแรก

การเคลิบเคลิ้มส่วนหนึ่งของสังคมไทยในครั้งนี้เป็นเรื่องที่น่าใจได้และน่าเห็นใจ เพราะใครก็ย่อมต้องการมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้หลุดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม เป็นความรับผิดชอบของพรรคไทยรักไทยและรัฐบาลที่จะต้องทำให้ความฝันของคนเหล่านี้อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง และสนองความฝันโดยอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ทางการเงินการคลังของประเทศอย่างมีภูมิคุ้มกัน

มิฉะนั้นประเทศอาจต้องจบสิ้นลงด้วยความเจ็บปวดในทำนองเดียวกับ “ความเคลิบเคลิ้ม” ครั้งแรกก็เป็นได้